

THE [Faint Title]

[Faint text block]

[Faint text block]

[Faint text block]

[Faint text block]

[Faint text block]

[Faint text block]

[Faint text block]

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2856 172 2

C. 751

DE
GALLEN BIJ HET PAARD,

OF

**NAAUWKEURIG ONDERZOEK VAN DE
ZITPLAATS, DE OORZAKEN EN DE
GENEZING VAN DEZELVEN.**

EENE HANDLEIDING

VOOR

*Paardenartsen, Paardenkoopers, Officieren der
Cavallerie en Artillerie en alle Bezitters
en Liefhebbers van Paarden.*

UIT DE PRAKTISCHE ONDERVINDING OPGETEEKEND

DOOR

IGNATZ ELLERBROCK,

*Paardenarts der 1^e Klasse, Lid van de Vereeniging van
Veeartsen in het Koninkrijk Hannover.*

**AMSTERDAM,
WEYTINGH & VAN DER HAART.**

GALDEN BOG FOR BARN

18

PAARVINDIG OMBROD FOR DE
KATTE, DE GORRERER NE DE
GELINGE VAN DEELVING

REDE ANDTUNG

1808

Forordningen, Paarlundings, O. forordningen der
Cantons og Kantsen og alle de andre
og de andre som er i den

DE DE TILSAGTE FORORDNING

1808

FORORDNING

Forordningen, Kantsen, og alle de andre som er i den
Forordningen, Kantsen, og alle de andre som er i den

FORORDNINGEN
AMSTEDEN

FORORDNINGEN OG FOR HAAFT

1808

DE GALLEN BIJ HET PAARD.

Synonyme: *de gallen* (hollandsch); *die Gallen*, *die Vergnösserungen der Schleimsäkke*, *Flussgallen* (duitsch); *windgalls*, *diseased enlargement of the bursee murosee* (engelsch); *ganglion* (fransch).

ONDERKENNING EN BEPALING.

§ 1. Men verstaat onder gallen die ziekelijke gesteldheid aan de beenen der paarden, waarbij eene vermeerderde te-gennatuurlijke ophooping van lidwater of peesslijm te gronde ligt; en welke men als weeke, omschrevene, platte, ronde, in het midden verhevene, bolle, pralle, veerkrachtige, zelden ontstokene, onpijnlijke zwellingen van verschillende grootte en gedaante, het meest rond, soms eivormig, aan de beenen des paards met het oog ontdekken kan, en welke in den omtrek of in de nabijheid der gewrichten, of in de pees-scheeden te voorschijn komen.

§ 2. De naam, *galle*, mag wel van een oud spraakge-

bruik afstammen, waarmede men eene ophooping van vloeistof bedoelde.

De uitdrukking, die men soms wel voor *gal* hoort is: de *lidwatergezwellen*. Indien ook op andere plaatsen gezegd wordt, dat zij met dezen naam niet ten onregte aangeduid zijn, zoo kunnen wij dezelve toch niet goedkeuren, en de uitdrukking van: *verzameling van lidwater*, en daardoor veroorzaakte zwelling of *ophooping van lidwater*, zoude dan een meer gepaste naam zijn.

§ 3. De gallen behooren ontegenzeggelijk tot die gebreken, die bij het paard het meest voorkomen, en zij beledigen meer het oog, dan dat zij voor het gebruik der paarden hinderlijk of bijzonder nadeelig worden; zij geven aan de beenen des paards een kwalijk aanzien, en zulke paarden worden in den handel en wandel voor ongaaf gehouden; zij zijn in het algemeen een bewijs, dat dergelijke paarden alreeds min of meer gebruikt zijn.

§ 4. Zij komen zoowel aan de voor- als achterbeenen, en aan deze zoowel aan de binnen- als buitenzijde, en dan nog op onderscheidene plaatsen en verschillende gewrichten te voorschijn; waarnaar zij dan ook, al nadat zij op deze of gene plaatsen voorkomen, onderscheidene benamingen hebben verkregen, welke in het vervolg afzonderlijk afgehandeld zullen worden.

§ 5. In de meeste gevallen gaan de aan gallen laborerende paarden niet kreupel; er komen intusschen menigvuldige gevallen voor, dat zij daarvan erg kreupel kunnen gaan; doch zijn die gevallen van hevige kreupelheid van zulken aard zeer zelden, en er bestaat alsdan eene meer of mindere hevige ontsteking der gewrichten of peesscheeden, en daardoor eene hardwording ontstaat.

§ 6. De gallen komen zoowel bij groote als bij kleine paarden, bij grove, zware zoowel als bij fijnere paarden voor; en in het algemeen zijn zij bij wagen- en trekpaarden meer aan de achterbeenen, bij rijpaarden daarentegen meer aan de voorbeenen; doch ook bij deze zeer dikwijls aan de achterbeenen. Marschpaarden, zulke paarden, die op lage weiden, in meer moerassige weidegronden leven en opgevoed zijn, zijn over het algemeen veelal aan gallen onderhevig.

§ 7. Zoo lang de gallen klein zijn, hebben zij ook minder te beteekenen, en schaden dan niet veel; maar zijn zij in verhouding groot, en zelfs aanzienlijk groot, zoo veroorzaakt deze tegennatuurlijk vermeende ophooping van lidwater, of peesslijm, eene ongelijke drukking op de respectieve gewrichtsvlakten; hierdoor worden deze geprikkeld, zij scheiden meer geronnen lijmpatiek vócht af dan natuurlijk plaats heeft, en brengen dan ook hierdoor een hindernis in de beweging voort.

§ 8. Hebben jonge paarden, en vooral zulke, welke nog niet tot den arbeid gebruikt zijn of worden, alreeds gallen, en zijn deze ook nog zoo klein, zoo zijn dezelve altijd bedenkelijk en aanstootelijk, dewijl men bij deze op een sterker toenemen der gallen en op eene verergering derzelve, wanneer zulke paarden tot den arbeid gebruikt worden, zeker rekenen kan. Dergelijke jonge paarden met gallen verliezen daarom ook veel van hunne waarde bij den verkoop. Oude arbeidspaarden daarentegen, die veel en zwaar arbeiden moeten, lijden niet veel aan de gallen, indien zij klein zijn. Vindt men dezelve derhalve bij hen in den zomer, bij warm weder en bij zwaren arbeid, zoo kunnen of mogen zij bij den koop wel eenigzins over het hoofd gezien worden; daar dezelve in den winter dikwijls genoeg van

zelve verdwijnen. Maar vindt men daarentegen de gallen in den winter bij lange en veel rust, zoo zijn dezelve ook bij oude paarden veel meer aanstootelijk, zelfs dan ook als dezelve klein zijn; en men durft en moet alsdan aannemen, dat zij onder het arbeiden twee- ja zelfs driemaal grooter worden.

§ 9. Hoe meer en hoe aanhoudender zulke paarden met gallen in beweging gehouden worden, als ook bij dergelijke paarden, als zij weken, zelfs maanden lang in de weide gedaan worden, dan worden de gallen in vele gevallen veel geringer, ja zij verdwijnen soms geheel. Maar hebben jonge paarden na zulke bewegingen langeren tijd rust, of worden de weidepaarden tot geforceerde diensten gebruikt, zoo komen de gallen dikwijls weder te voorschijn.

§ 10. Op sommige tijden zijn de gallen veel harder aan te voelen en op andere weér veel weeker; dit hangt veelal van de aanleidende oorzaak af, doch laat zich niet met naauwkeurige zekerheid bepalen. Hoe sterker en grooter intusschen de gallen zijn, des te dikker en harder zijn dezelve in het gevoel, hetwelk dan altijd door eenen aanhoudenden ontstekings-toestand ontstaan kan, waaraan het gewrichtskapsel, de beursband, of de peesscheeden onderhevig zijn.

§ 11. De meeste gallen worden in den winter, of wanneer dergelijke hiermede behebde paarden veel in koud water moeten loopen, kleiner; maar in den zomer, bij warm weder, en wanneer de paarden na veel rust weder aangestrend zijn, worden zij daarentegen grooter.

§ 12. Bij de meeste paarden, die geruimen tijd tot aanhoudende diensten gebruikt zijn, hetzij dat zij alleen als rijpaarden worden gebruikt, of als wagen- of trekpaarden

hebben moeten dienen, kan men gallen ontdekken, zonder dat ze juist een wezenlijk nadeel aan hunne bewegingen doen, en doorgaans ontdekt men bij hun niets anders, dan dat zij min of meer stram gaan, vooral in de eerste schreden.

VERDEELING DER GALLEN.

§ 13. Naar hunne verschillende zitplaatsen heeft men de gallen ook verschillende namen gegeven en dezelve verdeeld:

1. in *gewrichtsgallen*, welke hunne zitplaats in de gewrichten zelfs, en binnen het kapselband hebben;
2. in *peesgezwellen*, welke hunne zitplaats in de pees-scheeden hebben.

§ 14. Van deze twee hoofdsorten van gallen geeft het verschillende, welke hunnen naam afleiden van de plaats, waar zij gevonden worden.

Zoo verdeelt men dezelve over het algemeen:

- a. in gallen aan het voorbeen;
- b. in gallen aan het achterbeen.

GALLEN AAN HET VOORBEEN.

§ 15. Het meest komen wel onder de gallen diegenen voor, welke zich aan het kootgewricht bevinden; en deze verdienen daarom eene bijzondere opmerkzaamheid. Men noemt ze *voetgallen*, of ook *kootgewrichts-gallen*, *vlotgallen* (*Fesselgallen*, *Köthengallen*). Men vindt dezelve wel aan de voorbeenen; doch zij komen menigvuldiger aan de achterbeenen voor. Hoe kleiner zij zijn, des te ronder zijn zij, en hoe grooter, des te meer zijn zij dan langwerpig; meestal zijn zij zoowel aan de binnen- als aan de buitenzijde; bovendien worden zij ligt grooter. Het

zijn die soort van gallen, welke in het gemeene leven wel het meest bekend zijn.

§ 16. Deze kootgewrichts-gallen worden gevoegelijkerwijze in de *eigenlijke kootgewrichts-gallen* en *zulke gallen*, welke in de *peesscheeden* aan het kootgewricht voorkomen, onderscheiden.

17. a. De *kootgewrichts-gallen* onderkent men aan eene ronde verhevenheid aan het kootgewricht zelve, welke tusschen het onderste einde van het pijpbeen en het spanband te vinden zijn, en onder verschillende grootten voorkomen. Zij hebben hunne zitplaats in het kootgewricht zelve, en binnen het beurs- of kapselband van dat gewricht, hetwelk door het onderste einde van het pijpbeen en het bovenste einde van het kootbeen gevormd wordt, en door dit beurs- of kapselband te zamen gehouden wordt. Aan de zoo even genoemde plaats is het kapselband dun en niet met pezen en banden bedekt, zoodat hierdoor de tegennatuurlijke op-
hooping van het lidwater juist op deze plaats het best naar buiten als eene ronde verhevenheid uitpulen kan.

Daar zij met de gewrichts-geleiding in verband staat, en de gewrichtsbanden, hier gelegen, daardoor meer verlengd zijn, zoo laten zich deze gallen voor eenige oogenblikken wegdrücken, doch zij komen bij de eerste beweging van dit deel weder te voorschijn.

Zij worden naar omstandigheden meer of minder groot bevonden; pijn hebben de daarmede behebde paarden daaraan niet, en men ziet ze in den regel ook niet kreupel daaraan gaan.

§ 18. b. *Gallen in de peesscheeden aan het kootgewricht*. Zij komen ter zijde van het kootgewricht, in de peesscheede van de buigspieren van het hoefbeen, zoowel aan

de binnen- als buitenzijde voor; zij zijn van verschillende grootte, zoodat zij somwijlen de grootte van een hoenderei hebben. Zij zijn meestal van eene langwerpige gedaante, somwijlen zijn zij rond. Zij bestaan in eene tegennatuurlijke ophooping van slijm, die zich op eene verslachte plaats in de peesscheede ophoopt; zij laten zich niet als de vorige wegdrukken en kunnen het paard ten laatste ook kreupel doen gaan.

§ 19. Het komt somwijlen ook wel voor, dat beiden tegelijk aan hetzelfde been voorkomen, zoodat er dan twee soorten van gallen aanwezig zijn; eene in het gewricht zelve en de andere in de peesscheede. Doorgaans gaan dan de eerste meer en spoediger tot verharding over, en boven over deze heen voelt men de peesscheeden-gallen weeker en veerkrachtiger.

§ 20. Tot de gallen, welke behalve deze aan de voorbeenen kunnen voorkomen, behooren:

a. de *kniegallen* aan het voorbeen (*Vorderkniegallen*). Deze komen in het algemeen zelden bij het paard voor, doch men ziet ze somwijlen, en het meest bij zware voermanspaarden. Zij hebben hare zitplaats eene handbreedte boven de knie, iets naar de binnenzijde onder de uitstreckende spierpees van het pijpbeen in de peesaardige huiden, en bestaan in eene ophooping van peesslijm op de opgenoemde plaats. Zij zijn voor het overige in hare natuur bijna geheel gelijk aan de peesscheeden-gallen.

§ 21. Eene tweede galle komt aan het voorbeen voor, aan het onderste einde en voorste vlakke van het pijpbeen, onder de uitstreckende spierpees van het hoefbeen, welke gal zich door een verdeeld gezwel te kennen geeft, en met het gewricht in geene verbinding staat.

§ 22. *c.* Eene derde gal komt voor onder de peesaardige huiden en de versterkingsband van den spanband voor de uitstrekkende spierpees van het hoefbeen.

§ 23. *d.* Eene vierde gal, die soms van de groote eener boon is, heeft tusschen de onderste rei der handwortelbeenderen en het bovenste einde van het pijpbeen hare zitplaats.

§ 24. *e.* Eene vijfde gal komt aan het voorbeen voor in de peesscheede der pees van de buigspier van het kromme en hoefbeen, boven het kniegewricht.

§ 25. *f.* Men ziet ook somwijlen, dat onder de peesuitbreiding aan het schouderblad eene uitstorting (*extravarat*) ontstaat, die als eene gal mag aangezien worden.

§ 26. In het algemeen kunnen gallen voorkomen daár, waar peesscheeden zijn, en vooral als deze dicht onder de huid liggen.

§ 27. Bij een paard, onder onze behandeling geweest zijnde, hebben wij eene gal in de koot zelve gevonden, die meer oppervlakkig was, als eene peesscheeden-gal zich duidelijk te kennen gaf, zich als eene kleine, ronde, walnoot-groote buil voordeed, en die na aanwending van aanhoudend nathouden met sterke *aqua garlandi* spoedig verdween.

GALLEN AAN HET ACHTERBEEN.

§ 28. Buiten de gallen, die aan het kootgewricht der achterbeenen voorkomen, vindt men nog de volgende andere gallen aan de achterbeenen:

a. dikwijls bevindt zich eene gal in de peesuitbreiding der spieren der breede schenkelbinde.

§ 29. *b.* Eene andere dergelijke gal vindt men soms even achter de heup, onder de peesuitbreiding.

§ 30. *c.* De *achterknieg* of de *smeerschijfgal*. Zij heeft hare zitplaats in het gewrichtskapsel, welk het dijbeen met de smeerschijf verbindt, en niet in het kapsel van het dijbeen met het hakbeen, zoo als men dit wel aangegeven vindt.

§ 31. *d.* Somwijlen vindt men eene gal aan de Achillespees of hielbeenpees.

§ 32. *e.* De eigenlijke *spronggewrichtgal* (*Pfannengalle*, *Sprunggelenkgalle*, duitsch; *bogspain*, engelsch; *verrignon*, fransch). Van vele paardenbezitters wordt zij ook *bus* of *bos* genoemd; ook zegt men van de paarden, welke zulke spronggewricht-gallen hebben: *het paard bloeit op den dolk*.

Deze gal heeft hare zitplaats in het gewrichtskapsel, welk de spronggewrichtsbeenderen onderling verbindt, en wel aan de binnenzijde meer naar achteren van dit gewricht, daar waar het onderste eind van het dijbeen en het rolbeen zich met elkander verbinden. Deze gal, welke naar hare zitplaats *eenvoudige* of *dubbele* genoemd wordt, al nadat zij sterk of zwak is, en of zij alleen aan de buitenzijde van dit gewricht voorkomt, of als zij, als de ophooping van lidvocht aanzienlijk is, zich zoowel aan de binnen- als buitenzijde, als een uitpuilende zak of buil ontdekken laat, en men dezelve van de eene naar de andere zijde wegdrücken kan; zoo noemt men eene dergelijke zeer groote gal *dubbele*, *doorgaande* gallen, *kruisgallen*, *thourough pin*.

§ 33. In het gemeene leven hoort men dikwijls de benaming van *bloedspat*. Men late zich door deze verkeerde benaming niet misleiden; men verstaat er niets anders onder, of men mag er niets anders onder verstaan, dan de zoo even aangegevene gal, als zij zeer groot is; zij is niels minder dan *bloedspat*, maar bestaat in eene sterke ophooping van lidwa-

ter, hetwelk zich juist iets boven de plaats ; waar men den spat vindt opgehoopt, als eene groote buil uitpuilt en voor het oog zichtbaar is.

§ 34. Daar deze doorgaande gallen gemeenschap met elkander hebben, zoo laten zij zich op korten tijd wegdrücken, doch zij komen even spoedig weder te voorschijn, als het paard weder eenige beweging gemaakt heeft.

§ 35. Overigens komen deze spronggewrichts-gallen, van welke uitdrukking men zich als de beste bediene, om die reden alleen op de genoemde plaatsen van het spronggewricht te voorschijn, dewijl aan den overigen omvang van het spronggewricht het beurs- of kapselband door peezen en banden tegen eene uitbreiding naar buiten beschut is.

§ 36. *f. De spronggewrichts peesscheeden-gallen.* Zij hebben hare zitplaats in de peesscheeden der buigspierpees, aan het hofbeen; daar waar dezelve over het bovenste uitsteeksel der geleidingsvlakte aan het hielbeen gaat. Blijft deze gal aan zichzelf overgelateu, dan zakt het daarin aanwezige vocht naar beneden, verwekt hier later eenen ontstekings-toestand, waarin het geheele spronggewricht soms deel neemt.

§ 37. Vandaar dat men bij eigenlijke spronggewrichts-gallen deze, al is het dan ook maar voor eenen zeer korten tijd, wegdrücken kan, onderscheiden zich de eigenlijke spronggewrichts-gallen van de spronggewrichts peesscheeden-gallen; daar bij deze laatste het wegdrücken der gal voor eenen korten tijd *niet* geschieden kan, maar moeilijker zijn zij van elkander te onderscheiden, indien de spronggewrichts-gallen, zoo als men ze alsdan noemt, eenvoudig zijn, dewijl zij zich alsdan ook niet goed laten wegdrücken ;

maar zijn zij doorgaande of dubbel, zoo laten zij zich gemakkelijik wegduwen, en levens onderscheiden zij zich alsdan ook daardoor, dat zij alsdan zoowel op de binnen- als ook op de buitenzijde aan het spronggewricht tegelijker tijd zichtbaar zijn; hetwelk met de spronggewrichts peesscheeden-gallen nooit anders het geval kan wezen, als wanneer zij in verschillende peesscheeden aan het spronggewricht tegelijker tijd voorkomen.

§ 38. Eene gal, welke men gewoonlijk met den naam van *vochtige gal* bestempelt, heeft hare zitplaats in de peesscheede des binnensten schenkels der buigspierpees van het pijpbeen.

§ 39. Ook kan er eene gal te voorschijn komen aan den achtersten rand van het hielbeen, eene handbreed onder de spits van hetzelfde, in de peesscheede der buigspierpees van het kroon- en hoefbeen.

§ 40. Eene andersoortige verdeling in de gallen kan en zoude men eigenlijk moeten maken, als men namelijk hare behandeling en genezing in het oog houdt. Zoo heeft de behandelende arts somwijlen met

- a. gallen te doen, die plotselings en vooral bij sterken arbeid en hevige aanstrengingen ontstaan, en in de meeste gevallen met ontsteking in de gewrichten gepaard gaan.
- b. ten tweede komen gallen voor, die meestal bij veulens ontstaan, en met eene eigenaardige en ziekelijke lichaamsgesteldheid, bij eenigen met eene ontsteking der gewrichten vergezeld gaan, en hetwelk dikwijls als eene heerschende ziekte te beschouwen is.
- c. ten derde komen den arts in zijne praktijk ook zulke gallen te behandelen voor, welke langzamerhand ont-

slaan, van geene ontsteking vergezeld gaan, en door het zamentreffen van natuurlijke dispositie, aanstringingen, te vele arbeid, of te veel rust bij sterke voeding, zich ontwikkeld hebben.

§ 41. De verdeeling, welke men soms bij eenige schrijvers vindt, namelijk in algemeen eenvoudige en algemeen dubbele is wel meer ondoelmatig en onregt, daar men onder eenvoudige die verstaan moet, welke men alleen aan de binnen- of alleen aan de buitenzijde ziet; en onder dubbele dezulken, welke tegelijker tijd aan beide zijden zigbaar zijn. Maar daar dit alleen bij de spronggewricht-gallen, als zij in eenen hoogen graad ontwikkeld zijn, het geval is, en deze daarom ook onder den naam van doorgaande of kruisgallen genoegzaam aangeduid zijn, zoo zoude deze verdeeling als overvloedig beschouwd kunnen worden.

HET WEZEN EN DE OORZAKEN DER GALLEN.

§ 42. Gaat men de structuur aangaande de gewrichten naauwkeurig na, zoo vindt men deze als twee einden van verschillende beenderen, welke met een, dan meer plat, dan meer bolvormig hoofd of einde, dan eens weer met een uitgehold hoofd of einde tegen elkander staan, welke ten eerste met een beurs- of kapselband omgeven zijn, hetwelk deze beide einden in- en omsluit, hun in deze zich aanrakende ligging vasthoudt, en hierin door verschillende andere omliggende banden, zijbanden, spieren, peezen, peesscheeden, enz. ondersteund wordt. Hierdoor staan de beide hoofden der beenderen vlak aan elkander. Om nu bij iedere trede des paards de te groote wrijving te verhinderen, die natuurlijk door de aanraking van twee harde lichamen noodzakelijk zoude

moeten ontstaan, zoo zijn deze beenderen-einden met eene kraakbeenachtige massa overtrokken, die hunner zijde wederom met de binnenste zijde der gewrichtskapsel door een weivlies (*sereuse*) huid bekleed is; zoodat hierdoor meer weeke deelen elkander aanraken, hetwelk dan te zamen den naam van gewricht draagt. Om de wrijving nog meer te verhinderen, wordt in het binnenste van dit gewricht vochtigheid afgescheiden van enkele klieren, die om en in het gewricht liggen, hetwelk onder den naam van lidwater, gewrichtsvocht, bekend is, en hetwelk vooral en voornamelijk daartoe dient, om deze gewrichtsvlakte te bevochtigen, glad en zacht te houden, en hierdoor de sterke wrijving te verhoeden, en den te sterken dreun in deze gewrichten te matigen of voor te komen.

§ 43. In den gezonden toestand is de hoeveelheid van dit lidvocht ten allen tijde grooter of meer als juist tot voldoening aan dit doel benoodigd is; maar werken onderscheidene oorzaken mede, om de klieren tot eene vermeerderde afscheiding van lidvocht aan te zetten, zoodat dit alsdan wegens de te groote hoeveelheid niet meer opgeslorpt kan worden, zich daardoor meer ophoopt en bij de aanhoudende drukking en aanraking der gewrichtseinden, op zulke plaatsen van het gewrichtskapsel, welke het eerst en spoedigst aan dezen indruk toegeven, en dit kapsel als eene blaas of een zak van verschillende grootte en gedaante naar buiten uitperst, waarin zich het lidvocht ophoopt en staande houdt, zoo is het juist dit, als eene blaas of een zak uitpuilende gewrichtskapsel of beursband, die men van buiten onder eene dusdanige gedaante gewaar wordt, en welke onder den aangenomen naam van *gewrichtsgal* bekend is. Even zoo wordt door de aanleidende oorzaak het ge-

wrichtskapsel misschien in het eerste begin te zeer uitgerekt en daarna zoo verslapt, dat het naar buiten gedrongen wordt, wat anders in den gezonden toestand niet ligtelijk geschieden kan.

§ 44. Van eenen anderen aard zijn de peesscheeden-gallen, welke in eene tegennatuurlijke ophooping van peesslijm gelegen zijn. Zulke peesscheeden-gallen hebben hare zitplaats alzoo in de peesscheeden, tusschen de pees en peesscheede. Deze peesscheeden zijn in zeker opzigt een, voor de, door dezelve doorlopende peezen, omkleedenden zak, of eene omkleeding, uit vezelachtige fibreuse vezelen bestaande, welke van binnen met een weivlies, sereuse huid, bekleed zijn. In haar binnenste liggen even zoo verschillende kleine klieren, die ook evenzoo vochtigheid afzonderen, onder den naam van peesslijm bekend, hetwelk daartoe dient, om de binnenste holligheden dezer peesscheeden glad, zacht en vochtig te houden, om daardoor het heen en weër bewegen der hier doorlopende pees ligter en gemakkelijker te laten geschieden, en om alle wrijving zoo veel mogelijk te verhinderen. Evenzoo als bij de gewrichtsgallen, kan de afzondering van deze peesslijm door de eene of andere daarop werkende oorzaak vermeerderd worden, en evenzoo zoekt de nu tegennatuurlijk opgehoopte peesslijm zich op zulke plaatsen, waar hij den minsten tegenstand ontmoet, naar buiten te dringen, en de bij even zulke oorzaken verslapte peesscheeden als eene verhevenheid of buil van verschillende grootte en gedaante naar buiten te persen, en dan wel op die plaatsen, waar de daarover heen loopende peezen en banden eene vrije plaats overlaten, of indien de peesscheede oppervlakkig ligt, zonder dat zij van peezen of banden bedekt is, zoo hoopt zich deze peesslijm in deze peesscheede op, en laat zich van buiten en inwendig als

een week, veerkrachtig, gezwel voelen en zien.

§ 45. Het wezen of de *naaste oorzaak* dezer gallen bestaat alzoo in eene meer of minder ziekelijk ontstoken gewrichtsvlakte of binnenste eener peesscheede, in eene vermeerderde afscheiding en ophooping van lidwater of pees-slijm, hetwelk zich naar buiten als een gezwel, als eene buil, of als een zakje te kennen geeft.

§ 46. Wat nu de *aanleidende oorzaken* aangaat tot het ontstaan van zulke gallen, deze kunnen de volgende zijn;

Door te sterk arbeiden, dat wil zeggen, door te hevige aanstrengingen hierbij; zoo b. v. door het trekken van zeer zware lasten, voornamelijk berg op; het diepe ploegen in zwaren grond, vooral klei, waarbij de paarden zoowel hunne voorbeenen buitengewoon vast inzetten moeten, als ook met hun achterdeel eenen sterken wederstand biedenden last voortschuiven moeten, waarbij dan, zoo als men het ook natuurlijk zien kan, alle spieren, peezen en banden op het sterkst gespannen en aangestrengd zijn; vooral werkt deze oorzaak het nadeeligst dan, wanneer zulke hooge krachtsinspanningen door jonge paarden uitgeoefend moeten worden.

§ 47. Somwijlen ontstaan de gallen door slaan, stooten, door het overzetten, overspringen over slooten, grachten, tuinen, door het steken blijven met het been in een gat of wagenspoor, en na hevige aanstrengingen bij het uitrekken; door het hevige en sterke opzetten op de kroep; door het snel en plotseling pareeren des paards in eenen snellen gang; door uitglijden, door verstuiking, door volkomene of onvolkomene verrekking; door schielijk, plotseling en kort te wenden; door eene ruwe, ongeschikte be-

handeling in de manege of anderzins, door eenen te zwaren ruitser, waarbij de last van het ligchaam des paards en van den ruitser, of alleen en zeer sterk op de voorhand valt; of als dit op de achterbeenen geschiedt, door het te veel achterover zitten en te veel op de kroep te zetten; zoo ook komen aan de achterbeenen dikwijls gallen voor, als de paarden in den stal van achteren veel lager staan; vooral komen door deze laatste oorzaken die gallen, welke aan het kootgewricht of aan het sprongewricht te voorschijn komen.

§ 48. In oorlogstijden heeft men dikwijls gallen zien ontstaan bij zulke paarden, die langen tijd op vochtigen, kouden grond of stallen hebben moeten liggen of staan.

§ 49. Door deze oorzaken wordt zulk eene vermeerderde drukking op de gewrichtsvlakten en eene zulke hevige vermeerderde aanstrenging der peezen en peesscheeden voortgebracht, dat deze daardoor geprikkeld en gewreven worden; door deze wrijving en prikkeling wordt de binnenzijde van het gewricht of peesscheede ontstoken, welke ontsteking vermeerdert, als de oorzaak aanhoudt; de binnenvlakte des gewrichts en der peesscheede worden daardoor tot eene vermeerderde afscheiding van vocht, van weivocht aangezet, welke dan niet, zoo als het in den gezonden toestand geschiedt, weér opgeslorpt worden kan, maar opgehoopt blijft, en zoo tot het ontstaan van gallen gelegenheid geeft.

§ 50. De ontsteking, bij welke de paarden wel in het begin eenige pijn en smarten te kennen geven, hetwelk later niet zoo gevoeld wordt, misschien omdat dan juist deze tegennatuurlijke vermeerderde afzondering en ophooping van vochtigheid eene verdere wrijving verhindert, wordt van meer

chronische natuur, nadat zij alle graden der ontsteking doorloopen heeft, en geeft hierdoor tot verdikking van pees-scheeden of gewrichtskapsel aanleiding, zoodat alsdan bij zeer uitgestrekte en oude gallen zoowel eene vermeerderde ophooping van vochtigheid, als ook eene verdikking der vliezen ontdekt kan worden. Al nadat de gallen vroeger of later ontdekt zijn, bestaat er ook ontsteking in eenen geringeren of hooger trap.

§ 51. Als eene andere oorzaak wordt het overvoederen, het voederen van te veel brood, rogge, boonen, in het algemeen van zwaar voedsel, aangegeven. Nog meer is dit nadeelig, als zulke paarden, bij zoodanig overvloedig en zwaar voedsel, weinige of geene, of zeer ligte diensten doen moeten. Zulk eene overvoeding kan bijzonder dan eene aanleidende oorzaak tot het ontstaan van gallen zijn, wanneer zulk zwaar voedsel plotseling en zonder eenige voorzorg aan zulke paarden gegeven wordt, die aan ligte, schrale voeding gewoon waren. Bij zoodanige snelle verwisseling der voeding worden, als het ware, de vaten sterk met sappen opgevuld, waarbij het geheele ligchaam in gewigt toeneemt en de opslorping door de beweging niet ondersteund wordt, alsdan disponeren zich de klieren en sereuse huiden tot eene vermeerderde afscheiding van vochtdeelen, welke juist omdat zij niet behoorlijk opgeslorpt worden zich ophoopen moeten, en hierdoor tot het ontstaan van gallen alle gelegenheid geven.

§ 52. Er komen ook bij veulens gallen te voorschijn, als deze namelijk zeer langen tijd in den stal gehouden worden, of langen tijd gewoon zijn in den stal te blijven; worden zulke veulens dan eens uit den stal gelaten, dan springen zij zoo uitgelaten, dat zij den anderen dag gallen hebben.

§ 53. Zoo is het ook niet te betwisten, dat sommige rassen van paarden eene bijzondere voorbeschiktheid tot het verkrijgen van gallen hebben. Zoo neigt het marschpaard bijzonder daartoe over; en vooral als zulke paarden daarbij zwaar zijn. Verder bij paarden, die een slap en zwak lichaamsgestel hebben; dus ook trest men ze af dikwijls bij de paarden aan van het Holsteinsche ras. Zulke zware paarden brengen ook altijd een grooter gewicht op hunne achterbeenen, waardoor dan de gewrichtsvlakten en peesscheeden meer aan eene kneuzing en wrijving; en door deze aan eene ontsteking en daardoor vermeerderde afcheiding van yochdeelen blootstaan, welke opgehoopte yochdeelen alsdan te ligter eenen uitweg naar buiten vinden, doordat de gewrichtsvlakten en peesscheeden juist wegens de slappe lichaamsgesteldheid zich dan ook ligter laten uitzetten.

§ 54. Paarden van een droog, fijn lichaamsgestel, met drooge fijne beenen; paarden, die op hoge gronden gefokt zijn, geweid hebben en loopen; bij zulken, die in bergachtige en woudstreken gefokt en gevoed zijn, is de voorbeschiktheid tot het ontstaan van gallen veel minder, tenzij er bijzondere oorzaken op hen werken.

§ 55. Somwijlen vindt men bij een paard maar aan een been gallen en aan het andere niet; hier is eene plaatselijke voorbeschiktheid niet te ontkennen. Deze soort van gallen zijn meestal ook gevaarlijker, hebben eene ontsteking tot naaste oorzaak, die alle graden doorloopt, en ten laatste meestal in ettering eindigt. Deze worden gewoonlijk met den naam van *ontstokene gallen* bestempeld.

§ 56. Sontijds ontstaan bij zuigende veulens galles, die eigenlijk eene heerschende ziekte zijn, en dikwijls na eene doorgestane zenuwkoorts voorkomen, welke dan ook bijzon-

der ten opzichte hunner behandeling eene meer naauwkeurige oplettendheid vereischen.

§ 57. Wij mogen hier niet onopgemerkt laten, dat van sommige veerartsen aangenomen wordt, dat er voorbeelden zijn voorgekomen, dat de gallen erfelijk waren, iets hetwelk door andere paardenfokkers bevestigd wordt, doch wij hebben voor ons hiervan geene voldoende ondervinding.

§ 58. De paarden hebben in het geheel eene eigene voorbeschiktheid voor gallen, die hun geheel eigendommelijk is; daarentegen is het bij het rundvee als eene zeldzaamheid aan te merken, als men bij hun gallen vindt. Deze voorbeschiktheid mag voornamelijk aan de beide navolgende oorzaken toegeschreven worden: ten eerste wegens de veel grootere krachtinspanning, welke men van de paarden vordert, en daarom ook meer aan de aanleidende oorzaken blootstelt; en ten tweede mag het daarin zijnen grond hebben, dat het paard meer neiging tot ontsteking heeft, dan het rund. Intusschen komen den praktiserenden arts van tijd tot tijd ook bij het rundvee gallen te behandelen voor, welke meestal aan de voorknie ontstaan, eigenlijk meer een beursgezwel zijn, en door stooten en aanhoudende drukking, bij aanhoudend lang liggen op de knie, voortgebracht worden.

VOORZEGGING.

§ 59. Deze is in de allermeeeste gevallen als gunstig te beschouwen, ten opzichte der genezing; zijn de gallen namelijk nog nieuw, zijn zij pas uitgelopen, zoo als men zich gewoonlijk dan uitdrukt, zijn zij nog niet ontstoken, wat intusschen maar zelden gebeurt, gaat het paard niet erg of in het geheel niet kreupel daaraan, dan hebben zij niet veel te

beteekenen, of het moest zijn, dat bij den verkoop een volkomen gezond paard, zonder een gebrek, op trouw verkocht is. Altijd verliest het met gallen behebdde paard van zijne waarde. Maar zijn daarentegen de gallen verouderd, verzuimd, gaan de daaraan laborerende paarden er erg kreupel aan, zijn zij niet spoedig doelmatig behandeld, dan laat de voorzeggung tot eene radicale genezing, zoodat men er naderhand niets meer van ontdekken kan, nog wel eenige zwarigheid over, en men is dikwijls niet in staat, om dezelve geheel te doen verdwijnen, maar wel om het kreupelgaan, door de ontsteking veroorzaakt, als ook de dikte en grootte derzelve, te verminderen. Ook is het niet hetzelfde met welke soort van gal men hier te doen heeft; zoo zijn de gewrichtsgallen moeilijker dan de peesscheeden-gallen te genezen; zelfs de enkele plaatsen, waar zij voorkomen, brengen eene verschillende voorzeggung te weeg; zoo zijn de gallen aan het spronggewricht aan de voorknie moeilijker te genezen, dan die welke aan de koot voorkomen; evenzoo hoe ouder het paard, en hoe langer de gal geduurd heeft, hoe slechter de voorzeggung tot genezing; zelfs het ras des paards heeft invloed op de spoedige en volledige genezing; evenzoo ligt er ook veel aan, of zulk een paard gedurende de kuur rust en vrijheid van dienst hebben kan, dan of hetzelfde veel of weinig gebruikt wordt of moet worden. Dan is ook niet te loochenen, dat als er ook genezing der gallen bewerkt is, alsdan bij zulk een paard eene groote voorbeschiktheid voor het weerkrijgen der gallen bestaat, zoodat dan dikwerf maar eene geringe oorzaak noodig is, waardoor de gal op nieuw en dan meestal veel erger te voorschijn komt. Volgens onze meening ligt dit in grootere verzwakking en verslapping van het ge-

wrichtskapsel of peesscheede, welke altijd na de genezing der gallen in deze deelen terug blijft.

BEHANDELING DER GALLEN IN HET ALGEMEEN.

§ 60. Bij de behandeling der gallen moet men buiten de noodzakelijke verwijdering der aanleidende oorzaak, vervolgens drie punten in het oog houden:

1. de verwijdering der ontstane ziekelijke verandering;
2. de verwijdering der uitrekkingen en uitpullingen van het gewrichtskapsel of de peesscheeden;
3. om het terugkeeren der ziekte te verhoeden.

§ 61. Dit doel kan men op drie onderscheidene wijzen bereiken:

1. dat men de gallen zoekt te verdeelen;
2. dat men de gallen opent, om zoo doende de tegennatuurlijke opgehoopte gewrichtsvochten of peesscheeden-slijm te laten uitvloeijen, en het uitgerekte gewrichtskapsel en peesscheede weder tot haren natuurlijken en gezonden toestand terug te brengen;
3. kan men aan dit doel beantwoorden, als men de gallen met het gloeiende ijzer brandt, en dezelve, om zich zoo uit te drukken, wegbrand.

Deze drie verschillende geneeswijzen zullen hier dan ook eerst afzonderlijk afgehandeld worden; waarop alsdan die bijzondere geneeswijzen der onderscheidene gallen volgen zal, zoo als zij hetzelfde volgens hare zitplaats, of na hun ontstaan enz. ook afzonderlijk vereischen.

BEHANDELING DER GALLEN, WAARDOOR MEN
DEZELVE ZOEKT TE VERDEELEN.

§ 62. Het eerste, beste en zekerste middel is de spaansche vliegenzalf.

R. *calophonii.*
therebinth. commun. aa ʒi.
cerae plavee. ʒiβ.
enung. porci. ʒvii.
liq. sub lene igne.
et adde
cantharid. in pulvere. ʒii.
M. ad unguentum.

Door het inwrijven dezer zalf, in het eerste begin, bij het ontstaan der gallen, kan men eene zekere genezing voorzeggen. Men brengt daardoor eenen ontstekings-toestand in de huid voort, door welke de ontsteking van binnen wordt opgeheven; waardoor dan verder de ziekelijke afscheiding ophoudt, de alreeds afgescheidene en uitgestorte vochten weér opgeslorpt en de verslapte deelen in hunne natuurlijke spankracht terug gebragt worden.

§ 63. Hierbij behoort dan vooral eene volkomene rust, zoodat het paard in het geheel niet gebruikt en tot geene krachtinspanningen mag aangezet worden.

§ 64. De aanwending der spaansche vliegenzalf geschiedt het best op de volgende wijze: men schere de haren tot op den grond der huid weg, of zoo kort mogelijk over den geheelen omtrek der gal, en strijke dan de zalf tegen den loop der haren in, en wel worde de zalf dik opgedragen. Nadat deze eerste inwrijving eenige uren gezeten heeft, wrijve

men weér iets zalf op de voorschrevene wijze goed in, herhale dit den volgenden dag nog eens, totdat men ziet dat de zalf gewerkt heeft (hetwelk men ligtelijk aan de hier ontstaande en opkomende bladeren of puisten onderkennen kan), en totdat deze bladeren op den geheelen omvang der gal te voorschijn zijn gekomen. Uit deze bladeren zweet dan naderhand eenig vocht door; het worden zweertjes, en op deze wijze vormt zich eene korst, welke men zoolang zitten laat, totdat zij van zelve afvalt, waarmede dan ook in de meeste gevallen het haar geheel uitvalt, hetwelk intusschen geene zwarigheid heeft, omdat spoedig de haren in hunne eerste kleur weér opgroeijen, zonder dat deze wit worden noch dat er kale plekken achterblijven. Heeft de zalf zoo goed gewerkt, en was de gal niet al te groot of te verouderd, dan is zij na het gebruik van deze zalf en na het afvallen der korst in de meeste gevallen ook genezen; mogt dit echter het geval niet zijn, dan moet men naar omstandigheden voor de tweede keer deze zalf op de voorschrevene wijze aanwenden.

§ 65. Meestal geneest men de gal door het opzetten der zalf en het laten doortrekken; doch is het aan te raden bij zeer krachtige en vette paarden hun iets van hunne gewone voederportie te onttrekken.

§ 66. Het verdient wel opgemerkt te worden, dat men tot de bereiding der zalf alleen de spaansche vliegen neme en met zuiver vet eene zalf daarvan make, daarentegen alle sterk prikkelende of bijtende middelen, als den sublimaat, het euphorbium, den tartarus emeticus of oliën, enz., er uit te laten, om rede, als deze bij de zalf gevoegd zijn, ligtelijk na het inwrijven, en na de uitwerking, geheele stukken uit de huid vallen, die later of kale plaatsen geven, of waarop witte

haren wassen, hetwelk toch in beide gevallen een misstand voor het oog is.

§ 67. Men wende bij voorkomende gallen altijd ten eerste deze zelf aan, en meestal slaagt men daar mede; het is daarom ook zeer af te raden de verwijdering der gal eerst met zachter werkende middelen te beproeven, want meestal maakt men ze hierdoor eerder chronisch, dan dat men dezelve geneest. Hoe ligt is deze behandelingswijze dan ook niet; heeft men de zelf eens goed opgezet en ingewreven, zoo behoeft men ook niets meer te doen.

§ 68. Er komen ten andere tijde ook gevallen genoeg in de praktijk voor, waar de eigenaar van het paard eene andere voorgeschrevene behandelingswijze, als wasschingen enz., of niet gaarne volgen wil, of niet goed doen kan, en wordt alsdan niet al dadelijk den behandelenden arts het niet gelukken der genezing ten laste gelegd, zoo kan hij toch in het andere geval zeker zijn, dat het door hem aangewende middel zeker en goede werking doet.

§ 69. Ordonneert de arts wasschingen, zoo worden zij maar al te dikwijls door den oppasser, of uit luiheid, of uit onkunde, niet zoo aangewend als men dezelve voorschrijft en het gevolg daarvan is, dat de gal niet genezen wordt.

§ 70. Eene andere oorzaak van het niet gelukken der genezing door deze zachte middelen is, dat men het paard niet stil houden kan, men kan hetzelfde niet beletten dat het op het lijdende been steunt en het beweegt, waardoor altijd de oorzaak in werking blijft, en de daardoor veroorzaakte ontsteking in het binnenste der gal heviger is, dan dat zij door de aanwending van zulke zachte middelen van buiten verminderd worden kan.

§ 71. Wij zullen ten overvloede de tot de verdeling

der gal aangeradene en dikwijls nog aangewend wordende zachtere middelen hier nader aangeven.

Het is ontegenzeggelijk eene daadzaak en waarheid, dat, indien men deze middelen, dadelijk als de gal ontstaan is, aanwendt, men daardoor dezelve dikwijls verdreven heeft en verdrijven kan; doch altijd blijft de even aangegevene eerste geneeswijze de zekerste.

Tot deze middelen behooren:

- a. het aanhoudende wasschen met koud water; waartoe men in andere gevallen tevens nog zout, of azijn, of sal amoniac, voegt;
- b. het inwrijven van kampherspiritus, waarin spaansche zeep opgelost is;
- c. het aanhoudende wasschen met koud water, waarin veel aluin opgelost is;
- d. het wasschen met een afkooksel van eiken- of willigenbast;
- e. het wasschen met eene oplossing van salpeter, sal glauberi in water met azijn;
- f. het wasschen met eene oplossing van zoutzure amoniac in water met azijn;
- g. het wasschen met warmen azijn;
- h. het inwrijven met oleum therebinthinae, oleum patree, oleum sprice, spiritus frumenti;
- i. het aanhoudende wasschen met goulardswater;
- k. het omleggen eener pap uit leemaarde met azijn;
- l. het omleggen van deze pap uit leemaarde en azijn, waar tevens een windsel wordt omgedaan, en hetwelk aanhoudend met aluinwater nat gehouden wordt;
- m. het inwrijven van unguent. hydrargyri cyncrium, of deze met kampher en oleum therebinthinae verbonden.

- n. het inwrijven met unguent. altheae;
- o. het inwrijven met warme lijnolie;
- p. het inwrijven met warme traan;
- q. het inwrijven met levertraan, hetwelk zelfs door sommigen als een specificum opgegeven is, doch in vele gevallen den behandelenden arts in den steek laat.

§ 72. In de Encyclopedie van RYCHNER en IMTHURN wordt het volgende als zeer goede dienst doende aangeraden: men smelt een deel ham in eenen pot over het vuur, en vermengt daarmede gedurende het smelten een deel dikken terpentijn; en als het geheel kookt doet men er een half deel poeder van de spaansche vlieg bij, dan wordt dit mengsel van het vuur genomen, en dadelijk nog kokend heet, wordt de gal, met een oud penseel, 2 tot 3 lijnen dik daarmede bestreken. Omdat dit gloeiend heete mengsel aan het paard veel pijnen veroorzaakt, zoo moet het paard of goed vast gemaakt, of op den grond geworpen worden, zoo dat het bestrijken der gal gelijkmatig geschieden kan; men laat dit mengsel, hetwelk spoedig opdroogt, zoo lang op de gal zitten, totdat het na 14 of 21 dagen stuksgewijze van zelfs afvalt, waarop men de zalf ten tweede, of zoo noodig ten derde male aanwendt. Alreeds groote en oude vlotgallen zullen door dit middel gegenezen zijn, hetwelk bovendien nog het voordeel heeft, dat er geene kale plaatsen of likteekens achter blijven.

§ 73. »De Engelschen bedienen zich,» zegt DIETRICH in zijn Handboek, »van de scherpe pleister;» doch men zal deze volgens DIETRICH niet anders dan bij jonge paarden aanwenden. Men smelt de pleister, en bestrijkt daarmede de gallen, nadat vooraf het haar afgeschoren is, legt zijn gepluisd werk daarover heen en kleeft dezelve zoo vast. Somwijlen smelt men de pleister ook, zoo dat men het kookt, wol of werk in

de kokende pleister doopt, en dit snel op de gal brengt, waarbij men alsdan toch de voorzichtigheid gebruiken moet, dat men het paard behoorlijk vast maakt. Men laat de pleister zoo lang zitten, totdat zij van zelve afvalt.

§ 74. Vele Franschen wenden bij gallen, die alreeds lang geduurd hebben, aanhoudend laauw warme baden van herba malva of andere verzachtende kruiden aan.

§ 75. Eene andere behandelingswijze maakte voor eenigen tijd eenig opzien; namelijk het vaste aanleggen van eene zwachtel of windsel; men legt namelijk eerst een vast compres op de gal zelve, waarover dan de zwachtel zoo aangelegd wordt, dat zij bladvormig zich dekt; daarbij wordt zij regelmatig en vast omwonden; waarna dan dit verband aanhoudend met koud water bevochtigd wordt, waartoe men ook somwijlen Goularde water nam. Doch ook deze omwinding en dit compres is van geen groot nut.

§ 76. Sommige veeartsen maken grooten ophef van de aanwending van aanhoudende warmte; zij wrijven eerst het unguent. aegyptiacum of het unguent. hydrargyri, of ouden reuzel, of unguent. hydrojodium sterk in, en houden dan een stuk gloeiend gemaakt eenigzins dik ijzer (om langeren tijd warmte te houden) digt tegen de gal aan, zonder de huid nog de haren te raken; waardoor eene beduidende warmte op de gal veroorzaakt wordt als dit aan- en tegenhouden langeren tijd geschiedt; zelfs hebben andere meerdere dergelijke gloeiend gemaakte ijzers bij de hand om elkander te vervangen en zoo doende de warmte nog te vermeerderen. Als de gal nieuw is, dan keuren wij deze handelwijze niet af, omdat door deze felle warmte de opslorpemde vaten sterker aangezet worden, en meer in werking komen om het zoo overvloedig uitgestorte vocht op te slorpen.

§ 77. In *Engeland* is de gewoonte om jonge veulens op die plaatsen waar gallen te voorschijn komen (vooral is dit aan het kootgewricht) uit voorzorg met het puntijzer te branden, om te verhoeden, dat de gallen bij later gebruik der paarden zouden kunnen uitkomen. Deze handelwijze maken zich bedriegelijke paardenhandelaars ten nutte, om zulke paarden van engelsch ras, welke wezentlijk gallen gehad hebben en wezentlijk hiervoor gebrand zijn geworden, voor zulke paarden uit te geven, welke in hunne jeugd uit voorzorg tegen het ontstaan van gallen zijn gebrand, waarom men derhalve bij den aankoop van dergelijke paarden te letten heeft.

§ 78. Sedert eenigen tijd is men met de goede werking van de zwavel-arsenik ter genezing der gallen bekend geworden. WAGNER, Veearts te *Muhlheim*, heeft hierover eene verhandeling in het *Zeitschrift für die gesamte Thierheilkunde*, ingediend. Deze verhandeling is onzes inziens van zoo veel belang, dat wij niet twifelen, of zij heeft hier hare plaats, weshalven wij daarom ook deze verhandeling in haar geheel, bij de beschouwing der bijzondere geneeswijzen der gallen, hebben overgenomen en bijgevoegd; zoodat wij hier vooreerst daarop heenwijzen.

BEHANDELING DER GALLEN, DOOR HET OPENEN DERZELVEN.

§ 79. Zijn de gallen reeds oud en groot, zoo kan men met het opzetten en de aanwending der spaansche vliegenzalf alleen de gallen veelal niet genezen; dit mag nu in het te dik en te vast worden van het weefsel der weivliezen als gevolg der ontsteking zijnen grond hebben; of anders: daar de aanhoudende uitrekking der de gal omsluitende beursband of

peesscheede door het opgehoopte weivocht of peesslijm de sympathieke vaten derzelve zoo ontaard en veranderd zijn, dat zij hun werk, de opslorping niet meer of niet behoorlijk, volbrengen kunnen.

Men is uit dien hoofde ook niet meer in staat, om door uitwendig aangebrachte prikkelende middelen, deze lijmphatieke en opslorpemde vaten tot zulk eene vermeende en verhoogde werkzaamheid aan te zetten, dat zij daardoor de tegennatuurlijk afgescheiden en opgehoopte sappen weer opnemen en opslorpen.

Maar de ondervinding en theorie laten ons toch verwachten, dat men ook in zulke gevallen de genezing der gal bewerken kan, indien men ten eersten het vocht uit de gal aftapt en daarna prikkelende middelen aanwendt.

Door deze ontlasting wordt de drukking van het inwendige vocht van binnen naar buiten op de lijmphatieke vaten opgeheven; deze kunnen dan wederom met meer vrijheid werken en het evenwigt tusschen afscheiding en opslorping behoorlijk weder voortbrengen en onderhouden.

Te gelijker tijd werkt de opgezette scherpe zalf van buiten als een prikkel op dezelve, en door de daarna ontstane zwelling wordt het gewrichtskapsel eenigzins zamengeperst en door dezen druk waarschijnlijk de al te sterke afzondering van vochtdeelen verminderd.

§ 80. Zonder aanwending van ontsteking tegengaande middelen kunnen de gallen niet door het openen derzelve en het aftappen van vecht alleen tot genezing gebragt worden, daar de verslachte beursbanden of peesscheeden bij sterke afscheiding van vochtdeelen zich niet genoeg zamentrekken kunnen; maar de gal zal zich daarentegen spoedig weder aanvullen en vergrooten. De te verwekkene ontsteking moet der-

halve ook zeer sterk zijn, en zich over den geheelen omvang der gal uitstrekken, wanneer zij het bedoelde nut hebben zal. Er zoude daarom ook in bijzondere gevallen de aanwending van het gloeiende ijzer boven die der spaansche vliegenzalf de voorkeur verdienen en van grooter nut kunnen zijn.

§ 81. De operatie van het openenen der gal stelle men op de volgende manier in het werk:

Tot het openen der gal heeft men eene tapnaald noodig, die bij sommigen (zoo als Dr *vix* dezelve als eene aanmerking bij de alreeds aangevoerde verhandeling over de genezing der gallen met zwavel arsenik zalf van den Heer *wagner* gevoegd heeft) de lengte van 5 duim rijlandsch heeft, iets krom gebogen en waarvan de punt vlak en tweesnijdend is. De doorsnede der naald bedraagt aan het hecht eene halve lijn en neemt tot haar puntig einde langzamerhand in dikte af; de naald steekt in eenen zilveren met vele kleine gaten voorziene buis of kanaal.

Deze naald werd ook reeds in vroegere tijd op de vee-arsenijschool te *Hanover* gebruikt.

De Heer *numann* gebruikt hiertoe, zoo als hetzelfde in het magazijn aangegeven wordt, eene platte ongeveer 5 lijnen breede naald, welke van eene buis of kanaal, van vensters en openingen langs de zijden voorzien, omgeven is, en iets krom gebogen staat. Dit werktuig, welk met het hecht 14 nederlandsche duimen lang is, heeft dus, wat de inrigting betreft, de grootste overeenkomst met den troicar, doch de naald is op deze wijze in het houten of van been gemaakte hecht door middel eener veer of knip bevestigd, zoo dat dezelve vast gezet en los gemaakt kan worden, hetwelk het onderscheid van de hier boven aangehaalde naald is.

§ 82. Welke van beide naalden men ook gebruikte, zoo

doe men de operatie onder de volgende voorzigtigheidsmaatregelen :

Men scheert vooreerst al het haar van de geheele oppervlakte der gal tot op den grond af; zette den duim der linker hand zoo op de gal, dat men het in haar aanwezige vocht zoo veel mogelijk naar de eene zijde en wel naar de onderste plaats drukt (goed en voorzigtig is het ook, om de boven de gal gelegene huid iets ter zijde te schuiven, waardoor de opening in de gal zelfs, nadat de operatie gedaan is en het vocht uitgelaten is, van zelf bedekt wordt) en steekt dan met de naald, van onderen naar boven, door het uitgezette bekleedsel der gal of door het beurs- of kapselband of door de pees-scheede, zoodat de punt der naald tegelijk met de buis, door en binnen de gal gedrongen is, houdt nu deze buis met den duim en den wijsvinger der linkerhand vast, trekt de naald uit de buis terug, zoodat al-dan deze buis maar alleen zitten blijft, waarna dan het in de gal opgehoopte vocht door deze buis en door de onderscheidene gaten in dezelve uitvloeit, welke uitvloeijing men door drukking, zacht persen met de vingers zoo veel mogelijk tracht te bevorderen.

§ 83. Men trekt als de gal zoo veel doenlijk ontlast is, ook deze buis terug, dan drukt en perst men nogmaals de gal, om het nog ingeblevene vocht te ontlasten; brandt alsdan de gemaakte opening met het rood gloeiend gemaakte puntijzer dicht, en zet daarna de spaansche vliegenzalf herhaalde malen op de gal, tot dat er eene ontsteking hierdoor in de huid te weeg gebracht is. Of anders: men brande verschillende strepen met het gloeiende ijzer over de gezwollene gal, of zette met dit te gelijk de spaansche vliegenzalf op. Men make ook in dit geval de zalf alleen uit vet en de spaansche vliegen zonder inmengsels van sublimaat of euphorbium; de opening late

men geheel aan zich zelve ter genezing over, zonder dat men kunstmatige middelen daartoe aanwendt.

§ 84. Bij zulk een openen der gal ga men altijd met omzigtigheid te werk, en hoede zich, om de omliggende banden, pezen, zenuwen en bloedvaten te beledigen of door te steken.

§ 85. Na dit openen, branden en opzetten der spaansche vliegenzalf ontstaat noodzakelijker wijze eene ontsteking ten gevolge der zwelling in de omliggende deelen, die intusschen spoedig weder verdwijnt, en daarentegen de verdere uitzetting der gewrichtskapsels of peesscheeden verhindert.

§ 85. In enkele gevallen kan het somwijlen voorkomen, dat men de operatie herhalen moet, hetwelk dan weder op de voorschrevene wijze geschiedt.

§ 86. Een dergelijk openen der gal heeft men ook op eene andere wijze verrigt. Zoo heeft men wel een haarzeil door de gal heen getrokken, en eenen zijden met was bestreken draad, waarvan het haarzeil ook gemaakt zijn moet, daarin laten zitten; maar deze behandelingswijze is veel te langdurend en geeft niet altijd het gewenschte resultaat.

§ 87. Beter zoude het misschien zijn, indien men in de onmiddelijke nabijheid der gal het haarzeil trok; intusschen behoort hiertoe eene bekwame operateurshand, en is dikwijls met groote moeilijkheden verbonden, en dan zijn nog de hiervan verkregene resultaten niet alle even gunstig.

§ 88. Men heeft het openen der gal ook wel zoo verrigt, dat men dezelve met eene vaste en gezwinde snee van boven naar beneden opende, en de wond met het gloeiende ijzer digtbrandde en een verband daar over heen legde. Ook dit is met eene moeilijker genezing verbonden. Men kan hierbij ook veel ligter de naast omliggende deelen beledigen, hetwelk men toch altijd zoo veel mogelijk vermijden moet.

BEHANDELING DER GALLEN DOOR DEZELVE
TE BRANDEN.

§ 89. Eene derde wijze om gallen tot genezing te brengen en ze te verdrijven, bestaat daarin, dat men dezelve met een gloeiend ijzer brandt. Vooral komt deze wijze te pas als er eenigzins verouderde ontsteking mede verbonden is; ook dan, wanneer de praktiserende arts te ver van het te behandelende paard verwijderd is en de aanwending van gelijksoortig werkende middelen niet genoegzaam aan den eigenaar of knecht overgelaten en vertrouwd kan worden, of ook vooral, komt deze wijze bij troepenpaarden in campagne te pas.

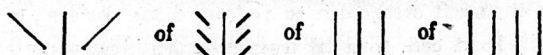
§ 90. Men gaat bij zulk branden der gal op de volgende wijze te werk:

Men bringe het paard in den noodstal, scheere de haren op de gal tot aan den grond der huid kort af, zette eene praam op de bovenlip en bevestige de beenen van het paard op eene geschikte wijze, zoo als het naar omstandigheden gevorderd wordt, hetwelk den behandelenden arts de zitplaats en ligging der gal aan de hand geeft, en zoodat de operateur gedurende het branden door de bewegingen en slaan met het been, aan hetwelk de gal zit, in het geheel niet of zoo min mogelijk gestoord worde.

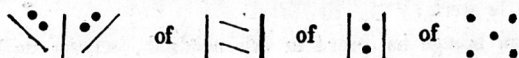
De operateur brandt alsdan met een rood gloeiend ijzer, over den omvang der gal, onder herhaald zacht opzetten en herhaald zacht overstrijken, de huid tot op een vierde gedeelte harer dikte. Dit geschiede of met het streepvuur of met het puntvuur; bij het eerste maakt men over de gal verscheidene strepen, en bij het laatste heeft de operateur een knopvormig ijzer, en brandt nu over de gal verscheidene punten tot op een vierde der huid.

§ 91. Van welke vorm het gloeiende ijzer is, waarvan men zich bedient, of welke vorm en figuur men ook aan het branden geve, zoo rigt zich dit altijd naar de grootte, gedaante, uitstreking en de zitplaats der gal; men drage ook altijd zorg, dat de enkele gebrande plaatsen niet te dicht naast en bij elkander komen, en vooral dat men de huid niet geheel en al doorbrande. Het streepvuur geschiede ook altijd langs en met den loop der haren.

§ 92. Onder meerdere andere kan men de volgende figuren branden:

of nog meerdere strepen in de lengte, of

of nog meerdere punten, alle verschillend naar de grootte enz. der gal.

§ 93. Heeft men genoegzaam en sterk genoeg gebrand, zoo zette men dadelijk de spaansche vliegenzalf sterk op, en bewerkte door beide sterke uitwendige prikkelende middelen eene allezins sterke ontsteking in de huid en op de gal.

§ 94. Men herhale na omstandigheden de operatie.

§ 95. Het kan somwijlen van groot nut, en in andere gevallen zelfs noodzakelijk zijn, dat men het lijdende paard eene goede hoeveelheid bloed aftapt; hetzelfde iets van zijne gewone portie voedsel onttrekt, of aan hetzelfde zelfs laxeer-middelen toedient.

§ 96. Deze geneeswijze, het branden, heeft in vele gevallen dikwijls dit nadeel, dat er na gewenschte genezing likteekens terugblijven, die niet alleen leelijk, en voor het oog onaangenaam zijn, maar ook bij den verkoop kan

men juist aan deze teruggeblevene likteekens zien, dat het te koop staande paard vroeger aan gallen gelaboreerd heeft, en daarvoor eene operatie ondergaan heeft, hetwelk altijd zulk een paard zeer in deszelfs waarde vermindert.

§ 97. De wijze der Engelschen, om bunne paarden uit voorzorg op de plaatsen waar gallen te voorschijn kunnen komen te branden, zoo als reeds vroeger aangewezen is, is af te keuren als ondoelmatig.

BIJZONDERE BEHANDELING DER AFZON- DERLIJKE GALLEN.

§ 98. Nadat nu de behandelingswijzen der gallen in het algemeen afgehandeld is, zal het niet ondienstig zijn de gallen zelve, zoo als zij enkel en op onderscheiden^{te} plaatsen voorkomen, nog in eene bijzondere overweging te nemen, omdat zij alle niet altijd op een en dezelfde wijze tot genezing gebragt kunnen worden; maar daarentegen de eene op deze, de andere weder op eene andere wijze het spoedigst en zekerst genezen wordt, of ook wel veel vroeger tot genezing gebragt wordt. Om niet in herhalingen te vallen, zullen wij hier de hiervoren alreeds nader uiteengezette behandelingswijzen dan ook niet anders aanhalen, dan dat wij de verschillende methodes maar oppervlakkig aanduiden en aangeven.

a. *De kogel- en kootgewrichtsgallen.*

§ 99. Het gewoonlijkst geneest men deze radicaal door het dadelijk opzetten der spaansche vliegenzalf, of ook door het branden, als zij namelijk meer verouderd zijn, omdat bij deze soort van gallen meer recidiven voorkomen, en deze ook wel het meest in de praktijk voorkomen, waarom deze

ook dikwijls minder geacht, of eerst dan behandeld worden; als zij reeds meer verouderd zijn, zoo kan het ook ligter voorkomen, dat men zoowel de spaansche vliegenzalf *herhaald* opzetten, of de gallen *herhaald* branden moet, als men eene radicale genezing bewerken wil.

b. Gallen in de peesscheeden in het kootgewricht.

§ 100. Deze behandelt men in de eerste plaats evenzoo door het opzetten der spaansche vliegenzalf.

Gelukt dit niet, dan zal men met het openen derzelve beter uitkomen.

c. Kniegallen aan het voorbeen.

§ 101. Bij deze komt men zelden met het gebruik der spaansche vliegenzalf alleen uit; men opene dezelve en wel is het aan te raden dit dadelijk in het begin te doen zonder dat men de genezing door het opzetten der zalf eerst beproeft. Maakt men bij deze gallen niet dadelijk eene opening zoo vormt zich in de kapsels coaguleerend lymphatiek vocht, hetwelk zich verdikt, verhardt en op het laatst zelfs verbeent, zoodat alsdan een beenuitwas ontstaat, waardoor het paard mismaaft, dikwijls lam of kreupel, en in sommige gevallen geheel onbruikbaar wordt.

§ 102. In plaats van het bovenaangehaalde gewone openen met de tapnaald, waarmede men hier meestal niet uitkomen zoude, is het veelal noodzakelijk de geheele gal open te snijden, en op deze wijze het in de gal opgehoopte vocht te ontlasten. Men make derhalve de opening zoo groot mogelijk, en diep genoeg naar beneden, de wond van het openen laat men het liefst aan zichzelf ter genezing over.

Gewoonlijk ontstaat hierbij eene sterkere ontsteking, welke men door doelmatige middelen moet zoeken op te heffen; waartoe behooren, het schoonhouden der wond, en in den eersten tijd, het gedurig bevochtigen en wasschen derzelve met eene koud geworden afkooking van keesjesbladen, bloem van kamillen en het kruid van absinth, en nadat deze ontsteking ten deele verminderd of verdwenen is, zette men rondom de gemaakte opening de spaansche vliegenzalf op. Men wachte zich altijd zoo veel mogelijk, om de wond zelve door herhaald sonderen, en porren daarin met eene sonde, sterk te prikkelen, en nog minder werk- of proppen met eene of andere zalf bestreken in de wond te stoppen, waardoor in ieder geval nog grootere ontsteking zoude ontstaan.

§ 103. d. De gallen, die aan het onderste einde en de voorste vlakke van het pijpbeen der voorbeenen onder de uitstrekspierpees van het hoefbeen voorkomen, brenge men op die zelfde wijze tot genezing, zoo als het zoo even bij de voorkniegallen aangegeven is.

§ 104. e. De gallen, welke zich onder de peesuitbreiding en den versterkingsband van den spanband uitkomende en naar de uitstrekspierpees van het hoefbeen gaande, aan het voorbeen ontdekken laten, brenge men op dezelfde wijze tot genezing; doch men gebruike hier de voorzorg, dat men de opening zoo make, dat het in de gal aanwezige vocht vrij naar buiten en naar beneden uitvloeijen kan, omdat het anders onder deze peesuitbreiding en achter dezelve naar beneden zakt.

§ 105. f. De gal, welke tusschen het bovenste einde van het pijpbeen der voorbeenen en de onderste rij der voorkniebeenderen hare zitplaats heeft, behandelde men ten eersten door het opzetten der spaansche vliegenzalf, om dezelve te doen

verdwijnen; gelukt dit hiermede niet, zoo opene men dezelve, maar gebruike hierbij weer dezelfde voorzorgmaatregelen, zoo als zij bij de behandeling der kniegallen aan het voorbeen aangegeven zijn. In het algemeen komen deze gallen intuschen niet dikwijls voor.

§ 106. g. Die gal, welke in de peesscheede der pees van de buigspier van het kroonen- en hoefbeen boven de knie voorkomt, brenge men ter genezing, door dezelve geheel open te snijden en naderhand de spaansche vliegenezalf er op te zetten.

§ 107. h. Het extravasaat onder de peesuitbreiding aan het schouderblad, of zulk een extravasaat; welk onder de eene of andere plaats aan het voorbeen voorkomt, en als eene soort van gal kan aangezien worden, brenge men ter genezing, door dat men dezelve tot op hare diepte en grond geheel opensnijde, zoodat men eene geheel vrije uitvloeijing aan het ingesloten vocht heeft verschaft; waardoor men het verzakken van hetzelfde onder de peesuitbreiding naar beneden verhindert; later zette men rondom de gemaakte opening de spaansche vliegenezalf.

§ 108. In het algemeen behandelde men dergelijke gallen in de peesscheeden, en onder de peesachtige uitbreidingen door opensnijden derzelve, waarbij men dan dezelfde voorzorgmaatregelen en dezelfde behandelingswijze naauwkeurig in acht neemt, zoo als zij reeds bij de behandeling der kniegallen aan het voorbeen nader uiteengezet zijn.

§ 109. Algemeen en in de meeste gevallen blijft na zulk een openen der gallen een likteeken of eene eeltachtige naad terug, welke men in het vervolg door zacht aanraken met het gloeiende ijzer, of door de spaansche vliegenezalf bij herhaling daarop aan te wenden tracht te verdrjven, hetwelk meestal ook gelukt.

§ 110. i en k. De gallen aan het achterbeen en wel onder de peesuitbreiding des breedten schenkelbands, en diegene, welke boven aan of achter de heupen voorkomen, die evenzoo als aan het voorbeen een extravasaat zijn, hetwelk men als eene gal moet aanzien, snijde men insgelijks open, make ook hierbij de opening altijd zoo, dat het ingesloten vocht van den grond der wond en opening altijd eene vrije uitvloeijing heeft; naar omstandigheden moet men soms naderhand ook bij deze de spaansche vliegenzalf opzetten.

§ 111. l. De gallen aan de smeerschijf brenge men tot genezing door het herhaald opzetten der spaansche vliegenzalf; of in andere gevallen kan het dienstiger zijn, het gloeiende ijzer aan te wenden, en alsdan ook te gelijk de spaansche vliegenzalf er op te zetten. Deze gal mag men niet opensnijden, dewijl er in de meeste gevallen zeer onaangename toevallen door ontstaan.

§ 112. m. Die gal, welke somwijlen wel aan de Achillespees ontstaat, snijde men met de noodige omzigtigheid open en brenge dezelve hierdoor, verbonden met het latere opzetten der spaansche vliegenzalf, tot genezing.

§ 113. n. De spronggewrichtgal is eene van die gallen, welke zeer dikwijls ter behandeling voorkomen, soms zeer groot, verouderd of verwaarloosd zijn, en den praktiserenden arts dikwijls zeer veel te doen geven. De behandelingswijze dezer gal verdient daarom ook wel eene nadere beschouwing.

In de meeste gevallen en als zij niet zeer groot en nog nieuw ontstaan zijn, geneest men dezelve, alleen door het opzetten van de spaansche vliegenzalf, hetwelk bij deze gallen meestal voor de tweede maal herhaald moet worden.

In andere gevallen geneest men dezelve spoediger, wanneer

men dezelve eerst brandt, en naderhand de spaansche vliegengalf er op zet.

§ 114. Een middel, hetwelk tegen deze gallen van het spronggewricht aangeprezen, en ook bijzonder goede werking doet, is de zwavel-arsenik. In het *Deutsche Zeitschrift für die gesamte Thierkunde* heeft de heer WAGNER eene zeer interessante verhandeling over deze behandelingswijze bekend gemaakt. Deze verhandeling is voor ons doel te gewichtig en dezelve is zoo opgesteld, dat wij niet schroomen dezelve hier in haar geheel over te nemen.

SPRONGGEWRICHTGALLEN.

Deze bekende, onnatuurlijke, weeke, gewoonlijk onpijnlijke gezwellen komen dikwijls in onze veeartsenijkundige praktijk voor, en blijven maar al te dikwerf ongenezen, waardoor de hiermede aangetaste paarden, dikwijls meer wegens de misvorming van het spronggewricht, als wegens de verhinderde dienstbaarheid beduidend in hunne waarde verliezen.

Men is te dikwijls door de bekende en tegen dit gebrek aangeprezene middelen in den steek gelaten, en ondersteund door de ondervinding over de werking van den geelen- of zwavel-arsenik op dergelijke organen, wendden wij denzelven proefsgewijze op gallen en bloedspat aan, en de uitslag beantwoordde volkomen aan onze verwachting. Om de gallen gelukkig te genezen moet men zekerlijk door prikkelende inwrijvingen eene kunstmatige ontsteking in de verslaptedeelen zoeken voort te brengen, waardoor deze hunne natuurlijke veerkracht weder terug bekomen, de valsche afscheidingen opgeheven, en de alreeds afgescheidene sappen weer opgeslorpt worden.

Tot ons leedwezen hebben wij de werking van het gloeiende ijzer niet genoeg in onze magt, om deze naauwkeurig te kunnen berekenen, al is dit ook uitgemaakt het krachtigst werkende prikkelende middel, en tevens het goedkoopste, en al heeft ons ook een zeer geacht verdienstelijk veearts over den graad der warmte der ijzers, en de daarbij op te volgene manipulatie geleerd, zoo hangt toch, ook bij de allernaauwkeurigste juistheid, het gelukken of mislukken van het branden, al te zeer van het bloote toeval, maar grootendeels ook van de betrekking der zieken en van de op dezelve medewerkende uiterlijke invloed af.

Door het gloeiende ijzer, zoo wel als door de beken- de prikkelende zalven, wordt somwijlen eene overprikkeling veroorzaakt, waarop ten allen tijde eene verzwakking der gebrande deelen volgt, en waardoor de kwaal maar verergerd zoude worden.

Het zekerst werkende hebben wij de zwavelarsenik gevonden. Het is een lauterium welks werking aan die van het vuur gelijk komt, en welke ook geheel en al in de magt van den veearts is als hij hetzelfde met de noodige voorzigtigheid weet aan te wenden; ook wordt door de arsenik het haar niet zoo als door het gloeiende ijzer vernietigd.

De vorm in welken wij denzelven gewoonlijk aanwenden, is de volgende:

R. *arsenici sulphurati* ʒβ.
axungiee porii ʒi.

Nadat op de gal, de haren zoo dicht mogelijk zijn afgeschoren, wordt er eene *kleine* hoeveelheid van deze zalf, op de *verhevenste* plaats der gal, ingewreven. Wij verzoeken het hier gezegde letterlijk te verstaan, en herhalen: op de verhevenste plaats der gal en vooral niet op den geheelen

omtrek der gal; dewijl de werking dezer zelf zich niet alleen tot de ingewreven plaats bepaalt, maar de nabij gelegen deelen altijd meer of minder mede aangrijpt. Na de eerste inwrijving, wordt een dag gewacht, en den derden dag eerst weder iets ingewreven. Na de tweede inwrijving, wordt er drie dagen gewacht, en op den vierden dag moet er nagezien worden, of de ingewreven plaats geirriteerd en vochtig is; bemerkt men dit, al is het ook maar zeer gering, zoo wordt vooreerst met het verdere inwrijven opgehouden. De door deze inwrijving uitgezweete vochtigheid vormt eene harde korst, die dan gewoonlijk eenen grooteren omvang heeft dan de ingewrevene plaats; altijd moet de tijd afgewacht worden tot dat de korst van zelve is afgevallen; daar zij zelfs door de mechanische drukking, die zij op de gal uitoefent, veel tot genezing derzelve bijdraagt. Nadat de korst afgevallen is, kan men, als de gal of gallen niet geheel en al verdwenen zijn, bij herhaling volgens het boven aangehaalde voorschrift inwrijven.

Indien door deze behandelingswijze de genezing der spronggewrichtgal, of de zoogenaamde bloedspat, somwijlen langer duurt, dan zal men evenwel door het zeker gelukken derzelve genoegzame schadevergoeding vinden, en ieder eigenaar van paarden zal te eerder tot zulk eene geneeswijze overgaan, als hij vooruit en met zekerheid van een gewenscht gevolg verzekerd wordt.

Daarbij komt dan nog, dat zulk een paard, bij zulk eene geneeswijze tot iedere matige dienstverrigting kan gebezigd worden, en geene likteekens na de volkomene genezing overhoudt of daarmede gebrandmerkt wordt, zoo als dit bij de aanwending van het gloeiende ijzer het geval is.

Daar het arsenicum een hevig werkend, en tegelijk als een

vergift, een gevaarlijk middel is, zoo mag de veearts hetzelfde nooit in handen der lieden vertrouwen, maar het zal daarentegen altijd aan te raden zijn, dat hij dit middel eigenhandig applicere, omdat als er te veel of te dikwijls van in geschreven wordt, er eene brandige schurft met verlies van lichamelijke deelen door ontstaat; waardoor wel is waar de gallen genezen worden, maar dan ook, na de zeer moeilijke genezing en de daardoor veroorzaakte verwondingen, kale, geheel van haar ontbloote plekken en likteekens overblijven.

§ 115. Bij deze verhandeling van den heer WAGNER, voegen wij hier nog: dat wij dezelfde behandelings wijze naauwkeurig bij vijf verschillende ons voorkomende gevallen hebben opgevolgd, en dat ook alle vijf paarden zeker en gelukkig daardoor genezen zijn. Wij werden sedert dien tijd zoo zeer van de goede uitwerking van dit middel overtuigd, dat wij ook bij andere gallen, op andere plaatsen voorkomende, voornamelijk bij de kogelgewrichtsgallen, hetzelfde met een gunstig gevolg gebruikt hebben, als eens de spaansche vliegenzalf niet baten wilde.

§ 116. Ten anderen tijde hebben wij zeer veranderde harde gallen proefsgewijze met dit middel behandeld, maar moesten hierbij met het opzetten der spaansche vliegenzalf te hulp komen; en het is ons dan voorgekomen, dat soms de spaansche vliegenzalf sneller en radicaler de verdikking der huiden tot hare natuurlijke en gewone dikte en geaardheid in den gezonden toestand terugbrengt.

§ 117. Maar ook omgekeerd, zijn ons voorbeelden voorgekomen, dat wij, nadat wij eerst de spaansche vliegenzalf opgezet hadden, en na welker herhaald gebruik de gallen en de verdikking niet wilden verdwijnen, zwavel-arsenik in

voorkomende gallen in de peesscheeden behandelde men evenzoo, door dezelve open te snijden en naderhand de spaansche vliegenzalf daarop te zetten.

§ 124. *g.* Gallen, welke op eens en plotselings ontstaan en gewoonlijk met ontsteking der omliggende deelen vergezeld gaan, houdt men de eerste 24 tot 36 uren, voortdurend en aanhoudend nat met koude fomentatiën van koud water met azijn, zout en iets sal amoniac. Men laat tevens eene goede hoeveelheid bloed aftappen, geve laxeer middelen, waartoe wij hier altijd de aloës van ʒi tot ʒvi in pillenvorm genomen hebben, en zette op den tweeden of derden dag eerst de spaansche vliegenzalf zoo sterk er op, dat er alreeds na 12 of 24 uren eene sterke ontsteking in de huid voortgebracht wordt en zich op dezelve opgetrokken blazen vertoonen.

§ 125. *r.* Zulke gallen, welke bij veulens en soms als eene heerschende ziekte bij dezelve aan te zien zijn, behandelde men op de volgende wijze.

In het algemeen geneest men dezelve het eerst door het opzetten der spaansche vliegenzalf; maar is er tevens eene ontstekingstoestand der gewrichten aanwezig, en gaan de daaraan lijdende veulens daardoor kreupel, zoo doet men al dadelijk eene aderlating, en men tapt eene geruime hoeveelheid bloed af en geve bovendien purgeermiddelen. Zijn de daaraan lijdende veulens nog zeer jong, zuigen ze nog aan de moeder, zoo geve men aan de moeder de purgeermiddelen. Dit is bij zulke jonge veulens altijd aan te raden, terwijl men in de eerste plaats zulke jonge veulens bezwaarlijk en niet dan met groote moeite en onder hevige tegenspartelen, hetwelk in deze gevallen bij de ontstokene gewrichten altijd zeer nadeelig is, geneesmiddelen ingeven kan. Zij purgeren na het genot

der moedermelk , wanneer men de laxans aan de moeder , welke het veulen zuigt , ingeeft , even goed.

§ 126. s. Gallen , welke langzamerhand , nu en dan , ontstaan , en door het te zamen komen van onderscheidene oorzaken , als : natuurlijke vatbaarheid , groote krachtingspanningen of te veel rust bij te sterke voeding , zich gevormd hebben , en van geen ontstekingsstoestand vergezeld gaan , moeten naar omstandigheden geopend , gebrand , of door het opzetten der spaansche vliegenzalf of arsenikzalf behandeld worden , al hetwelk van de respective zitplaats afhangt ; tevens moet men zulke paarden een gedeelte hunner voederportie onttrekken ; naar omstandigheden geve men ook purgeermiddelen en zijn zulke paarden dik en vet of gaan zij daaraan , al is het ook maar zeer weinig , kreupel , zoo trekke men hun eene sterke hoeveelheid bloed af.

§ 127. t. Extravasate aan het achterdeel , die door geweld of beledigingen van buiten ontstaan , meestal door slagen , en waarvan de inhoud peesscheedenslijm , weivocht met bloed of bloedwater vermengd is , en welke op onderscheidene plaatsen van het ligchaam onder de peesuitbreidingen ontstaan en te voorschijn komen , en uitwendig eene ronde of platronde gedaante eener gal onderkennen laten ; snijde men open , en wel tot op haren grond ; waarbij men dan ook tevens zorgt , dat uit den grond der wond eene goede en vrije uitvloeiingsweg is , waardoor men voorkomt , dat het zich achter de peesuitbreiding opgehoopte vocht niet naar beneden verzakken kan.

§ 128. Laboreert het lijdende paard aan alle vier de beenen aan gallen , en vooral als hetzelfde zeer lam en kreupel daardoor gaat , tevens ook als de gallen reeds zeer verouderd zijn , en altijd aan zichzelf overgelaten zijn geweest , zoo is

het der kloekheid aangeraden, zulke paarden doorgaans geheel onder behandeling te nemen, of als omstandigheden den arts hiertoe noodzaken, zoo onderneeme hij de behandeling en vooral de operatie niet te gelijker tijd aan alle vier de beenen, maar liefst kruisgewijze, zoo als het regter voorbeen en het linker achterbeen en omgekeerd, en wachte met de behandeling der beide overige beenen tot dat de eerst in behandeling genomen zijnde van de gallen bevrijd en genezen zijn.

Bij de Uitgevers dezes is mede te bekomen:

Dr. BOJANUS, Over de Runderpest	0.60.
Dr. C. CANSTATT, Ziekten van den ouderdom en derzelver genezing. 3 deelen.	8.25.
Dr. J. H. A. WEYTINGH, Geschied-, aardrijks- en fabelkun- dig Woordenboek der klassieke oudheid.	7.25.
V. SCHOONE, Proportie van het menschelijk Ligchaam, met 12 platen.	2.25.
Waarschuwende stem aan het Nederlandsche volk	0.50.
Schetsen van den geest der eeuw, door een man der eeuw. — I. <i>De Geboorte</i>	0.20.
Over het verschil tusschen den voormaligen en heden- daagschen vorm van procederen, met betrekking tot de leer van het bewijs der misdrijven.	0.30.
